

Doc. dr. Ermin Kuka

Naučni saradnik Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu /

**Institute for the Research of Crimes Against Humanity and International Law
University of Sarajevo**

POLITIKA PRIKRIVANJA ZLOČINA NA PODRUČJU SARAJEVA U PERIODU AGRESIJE 1992–1995.¹

POLITICS OF CRIMINAL INJURY IN THE AREA OF SARAJEVO IN THE PERIOD OF AGGRESSION 1992-1995.²

Knjiga *Prisilni nestanci na području Sarajeva 1992–1995*. autorice dr. sc. Meldijane Arnaut-Haseljić nastala je kao rezultat teorijskih te osobito empirijskih istraživanja u svrhu traženja relevantnih znanstvenih odgovora na pitanja koja se odnose na prisilne nestanke kao oblik zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Knjiga je napisana uz korištenje relevantne znanstvene i stručne literature, sudskih i drugih arhivskih dokumenata, zakona, konvencija i izvještaja.

Samu strukturu knjige čini pet međusobno povezanih i sintetiziranih poglavlja, uz uvodni pristup i zaključna razmatranja, kao i popis skraćenica i korištene literature.

U prvom poglavlju knjige autorica obrađuje političke i vojne pripreme i agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu. Izlaganje počinje povijesnim kontekstom tih priprema i događajima i događanjima iz perioda pred agresiju. Nezaobilazno je, u tom smislu, krenuti analizom ukupnog procesa disolucije Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, te proglašenjem nezavisnosti Slovenije i Hrvatske. Uvidjevši da neće moći spriječiti

---

¹ Prikaz knjige dr. sc. Meldijane Arnaut-Haseljić *Prisilni nestanci na području Sarajeva 1992–1995*. (Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2017).

² A review of the book *Forced disappearances on the territory of Sarajevo 1992-1995*. by Meldijana Arnaut Haseljić, dr. sci. (Institute for the Research of Crimes Against Humanity and International Law University of Sarajevo, Sarajevo, 2017).

osamostaljenje Slovenije, a kasnije i Hrvatske, velikosrpska ideologija i politika je svu svoju pozornost usmjerila na Bosnu i Hercegovinu. Razrađeni su važni politički planovi, te se sistematski radilo na pripremi i kasnijem izvršenju agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu nakon njenog priznanja od Evropske zajednice i drugih država svijeta.

U drugom poglavlju knjige autorica elaborira poziciju i ulogu grada Sarajeva u ciljevima agresora. Da je Sarajevo bilo u centru velikosrpske ideje i politike, govori i činjenica provođenja politike naoružavanja srpskog stanovništva u Sarajevu od Srpske demokratske stranke. Rezultat takvog djelovanja je bila potpuna opsada Sarajeva, u čemu je veliku i značajnu ulogu odigrala i imala Jugoslavenska narodna armija (JNA), koja se u potpunosti stavila na stranu i u službu agresora.

Treće poglavlje posvećeno je analizi prisilnih nestanaka, odnosno pojmovnom određenju i poziciji i tretmanu prisilnih nestanaka u međunarodnom i nacionalnom pravu. Autorica se, u tom smislu, poziva na relevantne međunarodne konvencije i sporazume ali i na postojeću nacionalnu pravnu regulativu, dajući tako nemjerljiv pravni osnov i temelj izučavanju i analizi prisilnih nestanaka. Poseban akcent stavlja na prisilno nestale osobe kao žrtve oružanih sukoba. Također, analizira i situira poziciju institucija i organizacija koje djeluju u Bosni i Hercegovini sa zadatkom potrage za prisilno nestalim osobama. Zaključuje kako ta potraga u Bosni i Hercegovini najvećim dijelom pada na teret Instituta za nestale osobe Bosne i Hercegovine osnovanog od Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i Međunarodne komisije za nestale osobe (ICMP).

„Zločini nad civilnim stanovništvom Sarajeva 1992–1995. godine“ je naslov četvrtog poglavlja knjige. U okviru ovog poglavlja autorica iz znanstvenog aspekta razmatra masovne zločine nad civilnim stanovništvom Sarajeva, kao i zločine nad stanovništvom Sarajeva na privremeno okupiranim područjima 1992–1995. godine. Zločinima je prethodila potpuna opsada Sarajeva, praćena raspoređivanjem velikog broja agresorskih snaga i lakog i teškog oružja i artiljerije. Kako autorica navodi, „veliki broj ubijenih i umrlih u Sarajevu u opsadi, u periodu od aprila 1992. do decembra 1995. posljedica je p(r)obuđenih nacionalizama“ (str. 181–182). Detaljno su tabelarno navedeni i pobrojani logori i druga mjesta nezakonitog zatočenja u općinama na području grada Sarajeva, kroz koje je, prema rezultatima istraživanja autorice, prošlo „5.150 civilnih osoba u 34 logora, odnosno mjesta zatočenja“ (str. 208).

Peto poglavlje nosi naslov „Prisilni nestanci na području Sarajeva 1992–1995.“. Prisilni nestanci su, prema uvidima autorice, izravan rezultat izvršenih agresorskih vojnih aktivnosti u periodu agresije 1992–1995. godine, uključujući i grad Sarajevo. Stoga u ovom dijelu autorica elaborira prisilne nestanke na području Sarajeva iz dva aspekta: aspekta zločina protiv čovječnosti i aspekta politike i prakse prikrivanja zločina. U ovom dijelu prezentirani su rezultati empirijskih istraživanja pregleda prisilno nestalih osoba na području općina: Centar, Hadžići, Ilidža, Ilijaš, Novi Grad Sarajevo, Novo Sarajevo, Stari Grad Sarajevo, Pale, Trnovo, Vogošća. Na kraju je dat sumirani tabelarni i grafički pregled prisilno nestalih osoba na području grada Sarajeva prema raznim kriterijima: godini nestanka, starosnoj strukturi, nacionalnoj pripadnosti, spolnoj strukturi. Iz prezentiranih statističkih i drugih pokazatelja autorica izvodi zaključak da je još uvijek veliki broj onih čija tijela odnosno posmrtni ostaci nisu pronađeni. Od ukupnog broja 1.513 prisilno nestalih osoba u periodu 1992–1995. sa područja grada Sarajeva, sa pripadajućim općinama tadašnje administrativne strukture, traga se za još 620 osoba. To je rezultat politike i prakse prikrivanja zločina od agresora, kao precizno razrađenog projekta od njegovih političkih i vojnih struktura.

Nakon izvođenja zaključnih razmatranja u dodatku knjige je pregled prisilno nestalih osoba (koje nisu pronađene i identificirane do 1. januara 2015. godine), sa njihovim osnovnim identifikacionim podacima: prezime, ime, ime roditelja, datum rođenja, mjesto prisilnog nestanka i datum nestanka. Pregled sadrži deset predratnih sarajevskih općina, kao i sâm grad Sarajevo.

Autorica vrlo ozbiljno i detaljno, uz korištenje znanstvenog pristupa i znanstvene metodologije istraživanja, elaborira i razmatra pitanja i problematiku fenomena prisilnih nestanaka na području grada Sarajeva. Prisilni nestanci su rezultat četverogodišnjeg agresorskog rata povedenog protiv suverene i nezavisne Republike Bosne i Hercegovine, kao i opsade Sarajeva, koja je okarakterizirana kao jedna od najdužih opsada jednog grada u modernoj povijesti.

Elaborirajući navedenu problematiku, uz korištenje relevantnih statističkih i drugih pokazatelja i izvora, autorica s pravom naglašava kako pitanja prisilno nestalih osoba, kao i potraga za njima, predstavljaju jedan od najvećih izazova u poslijeratnom razdoblju Bosne i Hercegovine. Ta pitanja nisu samo izazov za porodice i srodnike nestalih osoba već i za same državne (političke) organe vlasti i institucije, kao i niz drugih involviranih vladinih i nevladinih agencija i službi, međunarodnih i drugih organizacija. Dakle, kao jedna od ključnih obaveza države nameće se i obaveza permanentne i kontinuirane potrage za prisilno nestalim osobama, kao i samim izvršiteljima odnosno zločincima.

Suštinski i ključni cilj istraživanja i potraga za prisilno nestalim osobama jeste potraga za istinom kao jednim od najvećih ideala i vrijednosti čovječanstva. Autorica s pravom akcent u istraživanjima u okviru ove knjige postavlja na *pravo na istinu* kao jedno od temeljnih ljudskih prava zagwarantirano kako međunarodnim tako i državnim pravom i zakonodavstvom. Kako naglašava, pravo na istinu se prvenstveno odnosi na pravo porodica i srodnika prisilno nestalih osoba da dobiju relevantne, tačne i istinite podatke i informacije o sudbini njihovih prisilno nestalih članova i srodnika, prije svega, zbog činjenice pravovremenog i efikasnog preveniranja i sprečavanja politika i praksi negiranja zločina, kao i revizionističkih zahvata u prošlost. Na djelu je evidentno izražena permanentna praksa prikrivanja dokaza o izvršenim zločinima, a sve u svrhu, kako otkriva autorica knjige, izbjegavanja krivične odgovornosti za počinjene zločine i genocid u Bosni i Hercegovini, uključujući i grad Sarajevo.

Najveći izazov za postizanje navedenih ciljeva, kako autorica knjige primjećuje, jeste nedostatak tačnih i provjerenih informacija o skrivenim lokacijama na kojima se nalaze posmrtni ostaci osoba za kojima se još uvijek traga, odnosno prisilno nestalih osoba. Uz sve to, tu je primjetan i nedostatak ili, bolje rečeno, potpuno odsustvo političke volje da se potraga i identificiranje prisilno nestalih osoba na području cijele Bosne i Hercegovine privedu kraju.

Kao rezultanta navedenog, autorica kroz istraživanje primjećuje kako je veoma ograničen i selektivan pristup podacima o žrtvama prisilnih nestanaka, te s pravom zagovara postavljanje osnove odnosno izgradnju mreže institucija, a koja bi omogućila stvaranje integrirane baze podataka o svim žrtvama zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava na prostoru Bosne i Hercegovine u periodu 1992–1995. godine, uključujući, samim time, i žrtve prisilnih nestanaka.

Gotovo da ne postoje značajnija djela, studije i knjige koje se bave pitanjem i problematikom prisilnih nestanaka, s osobitim akcentom na prisilne nestanke na području grada Sarajeva, glavnog grada države Bosne i Hercegovine. Autorica se uhvatila ukoštac sa problematikom koja je, u prvom redu, slabo i nedovoljno znanstveno i stručno istražena, a zatim i veoma zahtjevna za šira znanstvena i stručna istraživanja, analize i elaboracije, prije svega, iz razloga što pitanja prisilno nestalih osoba prožimaju tri velike i značajne oblasti: pravo na istinu, pravo na pravdu i pravo na reparaciju. Stoga hrabrost, volja i želja autorice da znanstveno istraži problematiku prisilnih nestanaka, te ih priredi u formi znanstvene knjige, zaslužuje svaku vrstu pohvale i nagrade.

Knjiga može biti od koristi svim građanima Bosne i Hercegovine, a osobito obiteljima koje još uvijek tragaju za svojim najmilijima koji su prisilno nestalni u periodu agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu i grad Sarajevo 1992–1995. godine.